

Hanna Dębska

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

e-mail: hannadebska.up@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-2541-1338>

SUBPOLE SĄDOWE W POLSCE W ŚWIETLE TEORII ELIT
RECENZJA KSIĄŻKI PAWŁA MARANOWSKIEGO *ELITA SĄDOWNICTWA W III*
RP NA POCZĄTKU PROCESU PRZEMIAN I DESTABILIZACJI (2022).
WARSZAWA: COLLEGIUM CIVITAS

THE JUDICIAL SUBFIELD IN POLAND IN THE CONTEXT
OF ELITE THEORY
BOOK REVIEW BY PAWEŁ MARANOWSKI: *THE ELITE OF THE JUDICIARY IN*
THE THIRD POLISH REPUBLIC AT THE BEGINNING OF THE TRANS-
FORMATION AND DESTABILIZATION PROCESS (2022).
WARSAW: COLLEGIUM CIVITAS

W roku 2022 nakładem Collegium Civitas ukazała się monografia Pawła Maranowskiego *Elita sądownictwa w III RP na początku procesu przemian i destabilizacji*. Jest to pozycja interdyscyplinarna, politologiczno-socjologiczna napisana z perspektywy teorii elit. Przeprowadzona w książce analiza przestrzeni najwyższych pozycji sędziowskich w Polsce w latach 1989-2015 stanowi cenne studium dość słabo zbadanej na rodzimym rynku naukowym problematyki, zwłaszcza zaś uzupełnia rozważania ściśle prawnicze, koncentrujące się co do zasady na przepisach obowiązującego prawa i formalnych procedurach wyboru sędziów (kryteriach i sposobie ich powołania).

Prowadząc swe dociekania Autor próbuje odpowiedzieć na pytania o rolę sądownictwa we współczesnej Polsce, stanowiącego w jego ujęciu przeciwwagę dla elit politycznych, jak również o apolityczność samych sędziów, rozumianą jako niezależność względem władzy politycznej (s. 14). W prawoznawstwie apolityczność sędziego gwarantowana jest zasadą sędziowskiej niezawisłości i zasadniczo w takim formalnym kontekście rozpatruje się relacje względem władzy politycznej. Autor proponuje odmienne od powyższego podejście. W tym celu przeprowadza nie tylko analizę skupień, mającą na celu scharakteryzowanie elity sądownictwa, ale przede wszystkim wywiady pogłębione z jej przedstawicielami. Autorowi monografii chodzi bowiem o uchwycenie niezależności z perspektywy subiektywnej, jednostkowej sędziów (s. 45), a także jej zmian w czasie: najpierw więc w procesie ustanawiania się owej niezależności (lata 1989-1997), następnie „względnej stabilizacji” (lata 1997-2015), wreszcie zmiany politycznej, która wzmiankowaną stabilizację „zburzyła” (rok 2015) (s. 10). Cel ten konsekwentnie realizuje. Wszystko to sprawia, że niniejsza książka jest interesująca dla przedstawicieli wielu nauk społecznych, zwłaszcza socjologów, politologów i prawników.

Monografia składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, podsumowania w języku angielskim i noty o autorze. Rozdział pierwszy koncentruje się na ewolucji koncepcji rządów prawa, będących elementem systemu demokratycznego o charakterze liberalnym (s. 37),

następnie zaś na idei trójpodziału władzy, podkreślając w niej szczególną rolę władzy sądowniczej. W rozdziale tym Autor zarysowuje kwestie autonomii sędziowskiej (s. 39 i n.), jak również przedstawia relacje władzy między elitami sądowniczymi a politycznym (s. 47 i n.), konkludując, iż choć władza sądownicza jest rozległa i „formalnie niezależna od władzy politycznej (...) posiada znamiona niejednoznaczności” (ss. 61-62).

Rozdział drugi ogniskuje się na teoretycznych ujęciach elit politycznych. Za najbardziej przydatną dla założonych przez siebie celów badawczych Autor uznaje teorię elit demokratycznych Ewy Etizioni-Halevy, która definiuje elitę jako posiadaczy nieproporcjonalnej kontroli nad pewnymi zasobami, co daje im, w konkretnym systemie polityczno-społecznym, władzę (s. 84). W związku z powyższym, Autor zalicza elity sędziowskie do profesji elitarnych (ss. 94-95) i definiuje je jako posiadające dostęp do zasobów rzadkich, co zapewnia im, zwłaszcza w systemach demokratycznych opartych na podziale władzy, wysoki stopień autonomii (s. 88) i władzy, czyli wpływu na rzeczywistość społeczną (s. 98). Tak przyjęta definicja ma bezpośrednie odzwierciedlenie w konstrukcji przedmiotu badawczego. Elity sędziowskie to więc jednostki zajmujące najwyższe pozycje orzecznicze w przestrzeni sądowej, a mianowicie sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego.

W rozdziale trzecim Autor bada procesy selekcji sędziów i ich drogi zawodowe. Kluczową część tego rozdziału stanowi część 3.3., gdzie przy pomocy analizy skupień, Autor, opierając się na oficjalnych, publicznie dostępnych danych, analizuje biografie 88 sędziów (TK, SN, NSA). Badania wskazują, że elity sądownicze są silnie zmaskulinizowane (kobiety stanowią zaledwie 17% badanej grupy), charakteryzują się wysokim zinstytucjonalizowanym kapitałem kulturowym (70% sędziów posiada stopnie i tytuły naukowe), a średni wiek ich przedstawicieli to 53 lata (ss. 113-117). Część sędziów, poza zasobami sędziowskimi, posiada również pozaprawnicze doświadczenie zawodowe, i to zarówno na stanowiskach

politycznych (19,3%), jak i biurokratycznych (35,2%), zwłaszcza o charakterze eksperckim. W analizach tych potwierdzona zostaje silna hierarchia uczelni – z dominującym Uniwersytetem Warszawskim, następnie Jagiellońskim i zamykającym podium Wrocławskim (s. 118). Finałnie, po przeprowadzeniu analizy skupień Autor wyodrębnia trzy wzorce karier elit sędziowskich: naukową, publiczno-polityczną i biurokratyczno-prawniczą, a następnie ukazuje ich rozkład w najważniejszych instytucjach sądownictwa (TK, NSA i SN) (ss. 124-125).

W rozdziale czwartym analiza wywiadów swobodnych z przedstawicielami elit sędziowskich uzupełnia ilościowe wyniki analizy statystycznej, o percepcję na temat własnej pozycji w zakresie kontroli nad zasobami: kulturowymi (w tym Autor umieszcza kontrolę dostępu do profesji), symbolicznymi (rozumianymi jako kontrola wizerunku i uznania społecznego) i instytucjonalnymi (organizacja i finansowanie), jak i granicami autonomii. Interpretacji dokonuje opierając się na teorii ugruntowanej.

Przedstawiciele elit sędziowskich oceniają własną pozycję jako „słabą” (ss. 140-141, 143). Wskazują również trudności z uwierzytelnieniem własnej władzy (s.145) za co obwiniają m.in. „niską świadomość konstytucyjną społeczeństwa” (s. 145) i jego „podatność na manipulacje” (s. 151), a także „kulturę polityczną”, choć wyraźnie podkreślają brak bezpośrednich nacisków politycznych na własną działalność orzeczniczą (ss. 140-143). Jednocześnie zachowują świadomość wysokiego stopnia formalizmu i hermetyczności języka prawniczego, która utrudnia komunikację ze społeczeństwem (s. 152). Przejawiają także niechęć wobec ewentualnych prób wpływu na własne działania przez organizacje samorządowe (ss. 153-155). Przede wszystkim podkreślają zaś kontrolę elit politycznych nad zasobami organizacyjnymi sądownictwa (wskazując m.in. nadmierny nadzór administracyjny, wpływ na awanse, czy obsadzanie stanowisk dyrektorów i prezesów sądów), w szczególności w zakresie finansowania. W tym aspekcie część respondentów zwraca uwagę na „ręczne sterowanie awansami”, „kuszenie awansami”

(s. 164), poprzez propozycję zajęcia pozycji w strukturach administracji publicznej.

W rozdziale piątym analizy koncentrują się na postrzeganiu sądownictwa wobec innych elit, stąd respondentami są również przedstawiciele elit politycznych (zasiadający w KRS) i członkowie organizacji pozarządowych. Analizując budowanie granic autonomii sądownictwa w dwóch okresach (lata 80. i 90. XX wieku) i po roku 1997, Autor konkluduje, że elita polityczna dominuje nad elitami sędziowskimi, zwłaszcza konstytucyjnymi, co nade wszystko wynika ze specyfiki powoływania tych ostatnich (ss. 194-195, 207). Według niego elity sądownicze nie zbudowały na tyle silnej autonomicznej pozycji, by w momencie kryzysu 2015 roku zapobiec czy przeciwstawić się działaniom, które władza polityczna wobec nich podjęła (a. 180). Już bowiem w latach „względnej równowagi” (1997-2015) wytworzyła się nierówna relacja władzy, którą elity polityczne (kontrolujące zasoby organizacyjne, finansowe i symboliczne) skutecznie wykorzystały (ss. 212-213).

Ponadto, przeprowadzone badania prowadzą Autora do wniosku, że autonomia elit sądownictwa jest znacznie mniej ograniczona działaniami środowisk naukowych i organizacji eksperckich niż politycznych (s. 207). Według niego elity sądownicze za powyższy stan rzeczy ponoszą częściową odpowiedzialność, gdyż dążyły do izolacji od polityki i nie przekraczały granic, które same sobie wyznaczały (będąc m.in. niechętne pracy w organizacjach administracji), a ponadto w swojej legitymizacji oparły się na idei praworządności (rządach prawa), co – jak podnosi Autor – jest legitymizacją „nietrwałą” (która musi być stale podzielana, o co trudno przy niskim poziomie wiedzy i „niedostatecznym przygotowaniu” obywateli), w przeciwieństwie, do pochodzącej z wyborów legitymizacji demokratycznej elit politycznych (s. 215).

Choć monografia stanowi ważny wkład na polskim rynku naukowym, stale cierpiącym na niedobór interdyscyplinarnych opracowań, budzi niedosyt, gdyż w pewnych obszarach interpretacja wyników

mogłaby być pogłębiona, a niektóre wątki rozwinięte. Kierunki obu zarysowuję niżej.

Dyskusja

Zaproponowana przez Autora perspektywa teorii elit jest interesująca, adekwatna i znajduje uzasadnienie badawcze, jednakże w pogłębieniu interpretacji, zwłaszcza zaś w wyjaśnieniu relacji między przedstawicielami sądownictwa i polityki, szczególnie pomocna mogłaby okazać się teoria pola Pierre'a Bourdieu. Argumentu na możliwość jej zastosowania dostarcza sam Autor. Charakteryzując bowiem cechy wspólne elit sędziowskich, które „(...) łączy profesjonalizm, ekskluzywność, znajomość prawa, hermetyczny język, wartości, przestrzegacie obowiązującego prawa” (s. 218), podaje w rzeczywistości kilka wskaźników na to, że przestrzeń w której działają sędziowie posiada znamiona bourdieuskiego pola, charakteryzującego się istnieniem dystynktywnych zasad i praktyk, względnie niezależnych od wpływów innych przestrzeni (pól) społecznych (Bourdieu, 1978; Dębska, 2016a). Prześledźmy zatem krótko, co do powyższych analiz mogłaby wnieść perspektywa francuskiego socjologa.

W recenzowanej monografii Autor przeciwstawia elity sędziowskie elitom politycznym, czemu odpowiadają dwie, przedstawione jako rozłączne, formy legitymizacji. W zaproponowanym ujęciu legitymizacją elity sędziowskiej jest abstrakcyjna, niezrozumiała dla obywateli, prawnorządność (odwoływanie się zewnętrznym zasad, które uzasadniają pozycję sądownictwa w państwie: rządy prawa, trójpodział i zasada konstytucjonalności), elity politycznej zaś – demokracja, a więc legitymizacja o społecznym charakterze, bardziej dla obywateli zrozumiała.

Takie przeciwstawienie, uwzględniające tylko konkurencję, rywalizację między podmiotami społecznymi, znajdującymi się – pozwolę sobie na wykroczenie poza nomenklaturę teorii elit i zastosowanie podejścia Bourdieu – w polu prawnym (precyzyjniej zaś subpolu sądowym pola

prawnego) i w polu politycznym, jest redukcjonistyczne. Walka o władzę, rozumiana jako kontrola nad zasobami jednej albo drugiej grupy, w zasadzie nie pozostawia miejsca na uwzględnienie mechanizmów współpracy, które w rzeczywistości zachodzą między polem prawnym a politycznym (Bourdieu, 2012; Dębska, Warczok, 2018).

Gra między tymi polami to nie tylko konkurencja, ale też współdziałanie, które m. in. przejawia się w tym, że prawo legitymizuje władzę polityczną, przekształcając skonfliktowane, partykularne interesy wyrażone w języku dyskursu politycznego w przepisy prawne, które te partykularne interesy uniwersalizują, nadając im nimb obiektywności i neutralności (Dębska, 2013). Opozycja konsens *vs* współpraca jest więc fałszywa (Bourdieu, 1993), tak jak dwa typy legitymizacji, mogące sugerować, że legitymizacja formalna i społeczna są rozłączne, a nie pozostają uzupełniającymi się kontekstami, które współlistnieją w złożonej rzeczywistości społecznej.

Dzięki teorii Bourdieu można by również pogłębić interpretację, dotyczącą narracji sędziów o podatności społeczeństwa na manipulacje polityków (ss. 146-147) i populistyczne hasła (s. 157). Obarczanie społeczeństwa niską świadomością konstytucyjną, czy wskazywanie na uleganie manipulacjom, nie jest li tylko wskaźnikiem elitarności sędziów (konstruowaniem dystynkcji opartej na kodzie *elita vs masa*), ale także może być odczytywane w kategoriach obrony i reprodukcji granic pola (profesjonaliści *vs* laicy, profani) (Bourdieu, 1991; Dębska, 2024b).

Ponadto, odczuwanie przez sędziów własnej pozycji jako zdominowanej może być odzwierciedleniem pozycji konkretnego sędziego w polu prawnym – który swoją indywidualną pozycję relacyjnie odbiera jako niską, mimo iż należy do elity (Bourdieu, 1996; Dębska, 2024a). Jako przedstawicielka krytycznie zorientowanej socjologii mogę jedynie wyrazić żal, że Autor, mając tak doskonałą okazję, nie wykorzystał jej, by zapytać o pochodzenie społeczno-demograficzne respondentów.

Wiedza ta mogłaby posłużyć do przeprowadzenia pogłębionej analizy wpływu pochodzenia na trajektorię biograficzną, a także zbadania relacji między zajmowaną pozycją jednostki w subpolu sądowniczym, a stanowiskiem, jakie zajmowała względem kwestii, o które była w wywiadach pytana. W tym zakresie tylko w odniesieniu do jednego wątku pojawia się wniosek, że właśnie własne, indywidualne doświadczenie sędziego w administracji publicznej wpływało na ocenę praktyki łączenia zawodu sędziego ze stanowiskiem biurokratycznym.

Z kolei założenie, że w percepcji badanych można znaleźć odpowiedź na pytanie czy jednostki korzystają z kapitału społecznego (s. 111) może być wątpliwe, gdyż po pierwsze nie wszystkie działania jednostek są w pełni intencjonalne, po drugie zaś istnieją mechanizmy, które nie muszą mieć interakcjonistycznego charakteru, by wpływać na pozycje jednostek.

Sugeruję, że przy kolejnych badaniach warto byłoby spróbować wyraźniej przekroczyć tę, jakże silnie w naukach społecznych zakorzoną, opozycję między tym, co obiektywne i subiektywne. Bowiem w praktykach podmiotów społecznych obiektywny sens praktyk staje się dla nich subiektywnym (Bourdieu, 2007, s. 192), co nieraz bardzo wyraźnie widać w wypowiedziach respondentów recenzowanej monografii. Jednostki nie zawsze kalkulują i planują swoje posunięcia, nie są zawsze racjonalne, *homo oeconomicus*, a kierują się raczej zmysłem praktycznym podpowiadającym co zrobić w danej sytuacji (Bourdieu 2019).

Takie ujęcie pomogłoby m.in. wyjaśnić dlaczego sędziowie co do zasady żywią niechęć wobec łączenia swojej profesji z tą w administracji publicznej, odczuwają trudność by wyjść poza hermetyczne granice języka prawnego i formalne reguły, a także bronią barier wejścia do zawodu, czy próbują zachować autonomię pola poprzez niedopuszczenia wpływów podmiotów organizacji samorządowych. Sędziowie bowiem, będąc wytworami konkretnej przestrzeni społecznej (pola prawnego), która tworzy reguły gry relatywnie niezależne od wpływów i nacisków innych pól społecznych (także politycznego), dzielają istniejące w

nim założenia – wiarę w bezstronność, niezależność i samą rolę prawa, czyli abstrakcyjnych i generalnych reguł, kształtujących porządek społeczny (Dębska, 2016a; Dębska, 2024b). Założenia te stają się częścią ich samych (ich dyspozycji), zawężając ich punkt widzenia, ograniczając praktyki, a nawet autoeliminując z pewnych działań (Bourdieu, Passeron, 2006).

Choć Autor słusznie zwraca uwagę na kluczowy fakt, iż sędziowie w swych narracjach sytuują się w opozycji do polityki, a formalizm to „bezpieczna maska wzmacniająca wizerunek” (s. 156), to – w moim odczuciu nie do końca trafnie – ocenia to zjawisko negatywnie, traktując je jako słabość, która przyczyniła się do niewypracowania narzędzi mogących obronić sądownictwo przed zakusami politycznymi w roku 2015.

Kwestię tę uważam za znacznie bardziej złożoną. Pole prawne rządzi się bowiem regułami tzw. „odwróconej” ekonomii, którą charakteryzuje bezinteresowność, szlachetna idea służby publicznej w imię wartości uniwersalnych, odległa jest od partykularnych interesów politycznych (Bourdieu, 1985). W takim ujęciu dla zachowania swojej uprzywilejowanej w świecie społecznym pozycji, pole prawne musi budować autonomię względem pola politycznego (Warczok, Dębska, 2014) nawet, jeśli – jak wzmiankowałam – z nim współpracuje. Trudności te widać zwłaszcza wśród sędziów konstytucyjnych, którzy wykonywać muszą więcej pracy symbolicznej, by oddzielić się od polityków, którzy powołują ich na stanowiska (Dębska, Warczok, 2020). Wnioski przeze mnie wyprowadzone potwierdzają analizy Autora monografii, który zauważa, że polityczność sędziów TK „to nie rodzaj lojalności, ale zgodność z wartościami większości, która ich wybrała” (s. 217), a także „[s]tatystyczna zgodność orzecznictwa TK z programem politycznym środowiska, które powoływało” (s. 185).

W taki sposób można też odczytywać „splatanie ról”, polegające na przyjęciu propozycji zajęcia pozycji w administracji publicznej (bycia jednocześnie sędzią i biurokratą), o którym wzmiankują sędziowie. Ci zwłaszcza, którzy się na taką praktykę nie zdecydowali (albo nie mieli

ku temu sposobności) oceniają ją negatywnie (s. 161), co z perspektywy socjologii prawa Bourdieu potwierdzałoby, że percepcja zależy od zajmowanej pozycji (czy też inaczej mówiąc: pozycja wyznacza percepcję).

W monografii pojawia się teza o niewspieraniu się wzajemnym elit, czego przejawem jest fakt, iż TK nie chroni sądów najwyższych, a SN przegrywa procesy, będąc stroną postępowania przed NSA (s. 205). Analiza uzupełniona o perspektywę Bourdieu pozwoliłaby wyjaśnić to zagadnienie. W całym polu prawnym, a więc też w ramach subpola sędziowskiego toczy się gra o dominację, i powyższe relacje między najwyższymi sądami są jej wyraźnym odzwierciedleniem (zob. Dębska, 2024b).

Z kolei, zauważona przez Autora „lojalność wobec środowiska naukowego, [która] chroniła przed zależnością polityczną” (s. 191) również znajduje dodatkowe uzasadnienie w teorii Bourdieu. Bliskość pola akademickiego, postrzeganego jako przestrzeń czysta od interesów politycznych, pełni również funkcję legitymizacyjną (Bourdieu, 1996; Dębska i Warczok, 2018; Dębska i Warczok, 2020).

Konkluzja i potencjalne dalsze obszary badawcze

Reasumując, recenzowana monografia bez wątpienia uzupełnia lukę, dotyczącą analiz sądownictwa po 1989 roku. Przeprowadzone badania stanowią wgląd w subiektywne postrzeganie przez podmioty pola sędziowskiego swojej pozycji, jak również relacji z polem politycznym, w tym zakresie odczuwanej zależności vs niezależności.

Mogą one w przyszłości stanowić ważny punkt wyjścia do dalszych badań sądownictwa dla badaczy pracujących na styku prawo-socjologia-politologia, a także, ze względu na przystępny język i formę, stanowić wartościowe uzupełnienie wiedzy dla studentów kierunków prawniczych i pokrewnych, a także wszystkich tych, którzy interesują się sądownictwem.

Prócz tego niewątpliwym autem pracy jest również fakt, iż badania są prowadzone są w szczególnym momencie, a mianowicie wyraźnych zmian warunków funkcjonowania całej przestrzeni prawa i relacji z polityką. W chwili badania przedstawiciele elit sądownictwa pozytywnie wypowiadali się na przykład o Krajowej Radzie Sądownictwa i widzieli ją jako organ chroniący autonomię. Negatywnie oceniali też zmiany TK w roku 2015, obciążając odpowiedzialnością polityków. Interesujące byłoby powtórzenie badań dziś, do czego z całą mocą zachęcam Autora.

Na koniec pozwolę sobie wskazać dwa wątki, które wydają mi się szczególnie inspirujące do dalszych poszukiwań. Analizy poczynione w monografii pokazują ważką rolę zinstytucjonalizowanego prawniczego kapitału naukowego (stopni i tytułów naukowych) w całym polu prawnym, jak również wpływ prawników akademików na najwyższe pozycje orzecznicze (zob. Dębska, 2016b; Dębska, 2024), co wydaje się szczególnie badawczo obiecujące.

Według respondentów istotną rolę w rekrutacji i awansie ogrywał też kapitał społeczny (s. 170). Kontrola granic poprzez tworzenie barier w dostępie do pola sędziowskiego, ukazuje, że w przestrzeni tej nie jest w pełni zarzucony model reprodukcji oparty na pochodzeniu. W kategoriach Bourdieu taką praktykę rozpatrywać można jako lęk przed utratą kontroli nad procesem wchodzenia do pola, co mógłby nastąpić, gdyby kryteria były w pełni merytokratyczne. Inaczej mówiąc, abstrakcyjna legitymizacja tworzy ryzyko utraty nad nią kontroli, a więc zmniejszenia stopnia autonomii (Dębska, 2024b). W tym kontekście szczególnie ciekawe byłoby rozwinięcie zasygnalizowanego w monografii wątku, a mianowicie wpływu samych sędziów TK na obsadę stanowisk w tej instytucji.

Literatura

Bourdieu, P. (1978). The Force of Law. Toward the Sociology of the Juridical Field. *The Hasting Law Journal*, Vol. 38, Issue 5, 814-853.

- Bourdieu, P. (1985). The Market of Symbolic Goods. *Poetics*, Vol. 14, Issues 1-2, 13-44. [http://dx.doi.org/10.1016/0304-422x\(85\)90003-8](http://dx.doi.org/10.1016/0304-422x(85)90003-8).
- Bourdieu, P. (1991). Genesis, and Structure of The Religious Field. *Comparative Social Research*, Vol. 13, 1-44.
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in Question*. London: Sage.
- Bourdieu, P. (1996). *The Political Ontology of Martin Heidegger*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (2005). *The Social Structures of the Economy*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (2007). *Szkic teorii praktyki poprzedzony trzema studiami na temat etnologii Kabylów*. Kęty: Wyd. Marek Drzewiecki.
- Bourdieu, P., (2012). *Sur l'Etat*. Paris: Éditions du Seuil.
- Bourdieu, P. (2019). *Habitus and Field: General Sociology*, Vol. 2 (1982-1983). Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P., Passeron, J-C. (2006). *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dębska, H. (2013). Legal Doxa as a Form of Neutralization of Values in the Law. The Case of Constitutional Tribunal Judgments. [W:] Pałeczki, K. (Ed.), *Neutralization of Values in Law*. Warsaw: Wolters Kluwer.
- Dębska, H. (2016a). Prawo jako pole. Ujęcie modelowe. *Państwo i Prawo*, nr 9, 36-53.
- Dębska, H. (2016b). Strategia wielopozycyjności w półperyferyjnym polu prawnym. Homo academicus na rynku. [W:] Zarycki, T. (Red.), *Polska jako peryferie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 221-240.
- Dębska, H. (2024a), Kariera uczonego w warunkach O Leonie Petrażyckim raz jeszcze. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej*, nr 1, 19-33.
- Dębska, H. (2024b). *Prawo-mocność. Teoria społeczna Pierre'a Bourdieu a przestrzeń prawa*. Warszawa: Wolters Kluwer (w druku).

- Dębska, H., Warczok, T. (2018). Sakralizacja i profanacja. Trybunał Konstytucyjny jako struktura mityczna. *Państwo i Prawo*, nr 5, 63-74.
- Dębska, H., Warczok, T. (2020). Proces legitymizacji Trybunału Konstytucyjnego: podejście relacyjne. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, rok 82, zeszyt 2, 247-264. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2020.82.2.17>.
- Warczok, T., Dębska, H. (2014). Sacred Law and Profane Politics. The Symbolic Construction of the Constitutional Tribunal. *Polish Sociological Review*, 4(188), 465-478.

O autorce

Hanna Dębska jest doktorką prawa (UJ 2013, cum laude) i doktorką socjologii (UW 2021). Specjalizuje się w socjologii prawa. Otrzymała Pierwszą Nagrodę w 50. Konkursie „Państwa i Prawa” na najlepszą pracę doktorską z nauk prawnych. Jest laureatką Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, a także Ronald and Eileen Weiser Professional Development Award (Uniwersytet Michigan, USA). Kierowała grantem badawczym NCN pt. Pole prawne w Polsce – struktura rynku usług prawniczych a świat akademicki. Autorka książek pt. Władza, symbol, prawo. Społeczne tworzenie Trybunału Konstytucyjnego (Warszawa, 2015) i Prawo-mocność. Teoria społeczna Pierre’a Bourdieu a przestrzenie prawa (Warszawa 2024), a także kilkudziesięciu artykułów naukowych z zakresu prawa i socjologii.

About Autor

Hanna Dębska holds a PhD in law (UJ 2013, cum laude) and a PhD in sociology (UW 2021). She specializes in the sociology of law. She received First Prize in the 50th 'State and Law' Competition for the best doctoral thesis in law. She is a laureate of the Foundation for Polish Science and the Ronald and Eileen Weiser Professional Development Award (University of Michigan, USA). She directed a research grant from the National Science Center entitled The legal field in Poland - the structure of the Legal Services Market and the academic world. Author of books entitled Power, Symbol, Law. The Social Construction of the Constitutional Court (Warsaw, 2015), Legitimacy. Pierre Bourdieu's Social Theory and Legal Spaces (Warsaw, 2024), as well as several scientific articles on law and sociology

 <https://orcid.org/0000-0002-2541-1338>

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-ShareAlike International 4.0 license for use and distribution (CC BY-SA 4.0), <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Jak cytować ten artykuł / How to cite this paper:

Dębska, H. (2024). Subpole sądowe w Polsce w świetle teorii elit. Recenzja książki Pawła Maranowskiego *Elita sądownictwa w III RP na początku procesu przemian i destabilizacji*. *Zoon Politikon* No. 15, <https://doi.org/10.4467/2543408XZOP.24.005.20001>.